Бары дойдулар пролетарийдара, холбоҥуҥ!

САНА ОЛОХ

ХАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 101 (7174) ● 1991 сыл. Атырдьах ыйын 22 күнэ. Чэппиэр ● Сыаната 8 харчы

Үөрэнээччилэр кемелере

Сайылык фермаларыгар, оттуур ходуһаларга, оҕуруот теплицаларыгар, бааҺыналарга, кирпичччэ үнтүүр миэстэлэргэ үлэлии сылдьар оҕолору хас нэһилиэк аҕыйы көрүөххэ сөп. Үөрэнээччилэр сайыҥны сыныналаҥнарын туһалаахтык атаараллар, үлэ уонна сыныналаҥ лаагырдарыгар тэнсэн тыа сирин үлэлэриҥэр күүс-көмө буолаллар.

Эйити бу сиэмокка фермаҕа үлэлии сылдьар кыргыттары көрөҕүт. Чурапчы орто оскуолатын үөрэнээччитэ (хаҥастан) Лина Павлова уонна интернат-оскуола интиллээччитэ Марианна Кайдалова «Чурапчы» совхоз Бэрэтээҕа учаастагар ыаннаҺыстыылар. Кыргыттар иккиэн «Хоҥхо» үлэ уонна сыныналаҥ лаагырыгар сылдьаллар.

Т. Кардашевскай фотота.

СҮӨГЭЙИНЭН ҮЛЛҮӨ, АРЫЫНАН АРЫЛЫЙЫА

(Репортаж)

Ньидьили бааҺыната арааҥас илгэнэн арылыйан көрүстэ. Кини киэҥ иэлэмэн иэнигэр үүнүүтэ хомуллубут хатыылаах дьырбиилэнии костор. Комбайн муора хараабылыныы, холку-наҕыл быҺыылаахтык устар курдуҥун иҺин, кини бэйэлээх хоннохтоохтук куду-хадьы харбыыра ханна барыаҕай, бааҺына хойуу үүнүүтүн күөх маассаҕа кубулуйан тохтоло суох ЗиЛ автомашина кузовыгар тиһиллэр. Туоллар эрэ шофер бааҺына кытыытынааҕы траншеяҕа илдьэн сүөхүүр. Ону механизатор Джулустан Васильевич Харитонов ДТ-75 маркалаах тракторынан тэбистэрэр, дьыппиитэр. Үлэ процесса иҥи курдук сарсыардаттан ыкса киэһээҥэ диэри тохтоло суох барар.

Бу хаһаайыстыба «Чурапчы» совхоз сиригэр-уотугар хаһыс да сылын үлэлиир. Итиннэ болаҥнымыт спиллэҺи Сылаҥ, Туойа, атын даҕаны отделениелар кыһыны сүөһү-тэ сиэтэллэр, онон кинитэн ыдыллар бородуукторуйаны дэбилитэллэр. Бэйэл даҕаны итиҥ иҥэмтэлээх аһылыкка суоттанан олороллор. Манна агрономунан анал үөрэхтээх ыһыыдарын сигманан сиҥирдибиттэр. Сэттэ установканы холбоон уунуу ыстараллара үһү. Ол гынан баран сорохторун колүөһэтин устан ылаттаайнар, үгүстэр үлэлээбэт буолбуттар. Онуоха буруйдаахтар булулла иликтэр, итиҥэ ис дьыала оройуоннаабы отдела дьарыктанар эбит. Бэйэлэрин эрэ иннилэрин көрүнэр, чиэһинэйэ суох дьон оҥоһуулларыттан, үлэ дьонун көмүс көлөһүннэрэ тиллибэт кутталга киирбит, ону тэҥэ үгүс тубуту эрэйи көрсөн эрдэхтэрэ.

Ол эрээри, Ньидьили сиидэсчиттэрэ, төһө даҕаны быстах ыарахаттары көрүстэллэр, быйылгы былааны толороро биҥэ эрэллээхтэр. Ону чиҥэтэн биэрэрдии массыыналар кузовтарыгар күөх маассаҕа ороһолуу кутуллар, комбайн эриэ-дэхси тыаҺа үлэ музыката буолан дьүрүҺүйэр. Аны арыйах хонугунан Ньидьили бааҺыналарын траншеяларыгар 240 тонна сүмаҺиннээх аҺылык баланса буолуоҕа. Кини аны кыһын сүөгэй буолан сүүрүгүрүө, арыы буолан арылыйыа турдаҕа.

Семен ПОПОВ.

ТЭРЭЭҺИН БЫҺААРЫА

Былырыын кыстыкка Эрилик Эристиин аатынан совхоз уопсайа 6500 тонна оттоох киирбитэ. Быйыл атырдьах ыйын 20 күнүнээҕи туругунан 3034 тонналанныбыт. Былааннаах оту миэстэттэн ылар сылын ахсын кыаллыбат, ходуһа даҕаны онно эпиэттэбэт. Үүнүүлээх сылларга даҕаны Нуотарата суох сатаммат этибит. Быйыл итиннэ биэс звено оттуур. Киниилэр барыы холбоон 1200 тонна оту соҕотоҕунан былаанныахтар. Аны Орджоникидзе уонна Нам оройуоннарыгар Хоптоҕо отделениетыттан икки звено барбыта. Киниилэр кырата 300 тоннаны соҕотоҕунан былаахтыахтар диэн баҕалаахтыт. Ыраах сиргэ оттооччуларбыт тэтиилэрэ куһаҕана суох. Кыалларынан көмөҕө эбии звенолары тэрийэн ыытыллыыбыт. Холобур, совхоз механизаторларын уонна специалистарын хомуйан звено тэрийэн Нуотараҕа, Халаанныга ыыттыбыт. Киниилэр биирдиилэрэ 70—50 тонна былааннаахтар. БалаҺыанньа, кырдьык, ыарахан, дьыл баччатыгар диэри былааннаах оппутун устан биирии эрэ балаҥнэтибит.

Н. ФИЛИППОВ.

ЗВЕНОЛАР: КИМ ТӨҺӨ ОТТООТО?

(Атырдьах ыйын 20 күнүнээҕи туругунан).

Бастакы колонкаҕа—сыллааҕы былаан, иккиэ—ол туолан иҥиитэ (тоннанан).

Эрилик Эристиин аатынан совхоз:		
Посельскай М. А.	400	228
Софронов К. К.	300	226
Нестерев С. Н.	300	87
Олесов А. А.	300	50
Корякин К. И.	150	60
Эверстов П. Д.	250	150
Дьячковскай И. Д.	100	—
Кардашевскай В. Г.	130	—
Кокуров П. П.	60	—
Ноев Н. И.	500	180
Гаврильев В. И.	450	155
Софронов М. М.	350	142
Осипов П. Н.	350	150
Андросов А. И.	250	80
Илларионов Н. П.	500	250
Иванов Д. Д.	500	140
Софронов В. В.	280	158
Каженкин Н. П.	280	120
Кондратьев В. Н.	130	43
Адамов К. Н.	450	210
Андреев А. И.	350	180
Кириллин Н. Н.	250	120
Ефремов Н. Н.	250	125
Адамов Н. Н.	150	30
Саввин И. С.	100	12
«Бахсы» совхоз:		
Попов П. К.	275	103
Семенов Н. Т.	275	37
Гоголев В. В.	250	133
Барашков Н. Г.	250	37
Местников Н. Н.	70	64
Пестряков М. М.	250	160
Тимофеев К. М.	250	110
Попов Г. П.	150	101
Протодьяконов Ф. В.	350	190
Оконенников Ф. Ф.	250	280
Субуруускай аатынан совхоз:		
Собакин Ф. С.	450	135
Захаров А. И.	400	58
Попов Е. Ф.	150	120
Захаров С. Н.	150	186
Иустинов Н. И.	150	161
Данилов Е. С.	110	72
Аммосов Г. Н.	120	83
Саввин И. В.	—	25
Харламьев И. И.	25	—
Чичигинаров К. В.	30	—
Данилов Н. Н.	600	385
Павлуцкай С. К.	600	240
Слепцов М. М.	370	206
Монастырев А. И.	210	147
Казиеев Д. С.	120	74
«Чурапчы» совхоз:		
Макаров В. У.	350	100
Макаров П. У.	250	50
Романов В. С.	250	30
Говоров А. Н.	150	90
Макаров П. П.	300	98
Монастырев В. В.	100	15
Аммосов С. М.	250	20
Макаров Н. С.	—	210
Макаров В. Д.	—	15
Макаров Г. Г.	—	10
Скрябин И. Н.	200	145
Владимиров Е. Е.	30	12
Андреев К. Д.	30	30
Лазарев С. С.	300	350
Лазарев Р. М.	30	26
Борисов Т. Г.	100	15
Собакин П. И.	100	—
Захаров В. В.	—	8
Владимиров И. В.	—	2
Каженкин И. В.	400	115
Барашков Н. Р.	300	225
Петров Н. М.	250	100
Анемподистов Д. М.	200	90
Куличкин Г. С.	100	35
Местников И. Г.	200	60
Макаров А. А.	400	42
«Мугудай» совхоз:		
Дьячковскай Н. И.	500	310
Дьяконов Ф. Л.	400	250
Пермяков Д. Д.	50	20
Сивцев Е. М.	80	30
Соловьев Е. Д.	120	24
Тарабукин С. Г.	200	150
Васильев И. Е.	70	20
Дьячковскай А. Д.	600	300
Захаров И. Д.	150	70
Максимов Н. Е.	100	35
Максимов С. П.	80	60
«Мындаҕнайы» совхоз:		
Николаев Н. Н.	900	480
Босиков Н. И.	900	410
Саввин Т. Н.	350	250
Сидоров Д. М.	200	175
Герасимов Е. Е.	250	135
Коркин Н. П.	100	30
Макаров Н. М.	100	16
Хомподоев В. Н.	900	460
Федоров Н. Г.	900	410
Федоров Б. А.	250	86
Федоров С. В.	350	155
Павлов Д. С.	100	48
Николаев Г. Д.	—	32
Мохначевскай В. И.	100	—
Баин Е. П.	500	170
Карл Маркс аатынан совхоз:		
Куличкин А. Д.	400	190
Сибиряков А. Е.	200	102.3
Собакин Е. С.	400	134.7
Яковлев В. Х.	400	220
Хоютанов Д. В.	200	92.5
Тосин В. В.	200	152.4
Ноев С. М.	200	135
Дьячковскай З. П.	—	40
Попов В. А.	—	179
Аржаков А. А.	200	40

Оройуон үрдүнэн 112 звено.

Тыа хаһаайыстыбатын управленията.

Саҥа үөрэх дьылын көрсө

ТУСТУУ ТУОХТАН ТУТУЛЛАРЫЙ?

«Саҥа олох» хаһыакка бу дьыл олунньуга «Тустууну таптыыр эрэ кыра» диэн коҥүл тустуу оройуоннаах федерациятын председателэ А. Захаров уонна оройуон тустууга старшай тренерэ В. Карпов суруктара бэчээттэммитэ.

Чурапчы оройуонун аан дойдуга аатырдыбыт, Чурапчы диэн сир баарын Европа, Азия, Америка, Африка континенниарыгар биллэрбит коҥүл тустуу оройуонка кэлин сылларга иннин диэки сыҥаарыйыта бытаарбыт кэмигэр тахсыбыт, үгүс үтүө этиилэрдээх ити суругу урукку өрттүгэр, тугу барытын уҥнан туран, тустууну үлүһүйэн көрөр Чурапчы дьоно сэҥээрэхтэрэ диэн, син бахайда кэтэҕэн нордум да, арай, ити тустуу сайдыытыгар кырата суох көлөһүнүн тохпут, тустууктары ситиигэ үгүс сыратын ыытыспыт, Саха ССР оскуолаларын үгүөлээх учуутала И. М. Павлов суруга тахсыбытын өйдүүбүн, онтон атын суох курдук.

Басыһар саҥаабар буоллаҕа дуу, бишрэ эмэ хаһаайыстыбаннын, тэрилтэ, оскуола салайааччыта (кинилэр өртолорутар аҕыйаҕа суох урукку спортсменнар баалларэ) сэҥээрдэллэр диэн саҥаабытым да, ол да суох курдук. Билигин рыночнай экономика үйэтигэр хаһаайыстыбаннай ахсаан кытаанах ытарчатыгар хам ыллардыт, үлэһиттэрин аҕатар-таҥнарар кыһалҕатыгар хаптарбыт салайааччы, кырдьык да, ханнык эрэ дьаллык буолан көстөр коҥүл тустууга, саҥаатын эмиэ тоҕо ыга ыллардаҕай диэн саҥаан кэлэбин. Ол гынан баран, спордуган дьарыктаныы —бу доруобуйа, оттон доруобай үлэһит—бу үрдүк оҥорумтуолаах үлэ буоларын барыы өйдүүр курдукпут. Ити туһунан ыаҥ ыйыгар буолбут оройуон физкультурнай-хаһаайыстыбаннай активыгар киэҥ кэпсэтии буолбутун, дьоһуннаах документтэр ылыллыыллыбыттарын туһунан истибитим. Олор олохпо ниирдэхтэриниэ, ити сурукка туруоруллубут үгүс боппуруостар быһаарыллыах курдук быһыылаахтар.

Эйиги болҕомтоҕутун суругу түмүктүүр абзацка уонна онтон тахсар суруктарга тардыам этэ. Онно этиллэр: «Хайдахтаах да бэйэлээх кэрэ сибэккитэ, онно-маска хараҥы эрэ сымнатар курдук сыһыаннаһар, кинини үүнэрэр туһугар үлэлээбэт, бүөбэйдэспэт буоллахха, бэрт түргэнник иниэр-хатар. Тустуу эмиэ онтук».

Онон тустуу ханнык хайысханан сайдан иҥэрэ, кини ситиһиилэрэ уонна түбүктэрэ сурукка этиллибиттэртэн ураты аны тренерскэй үлэни хайдах хайысхалаан туруорардан тутулуктаах. Мин ол тренерскэй үлэ сорох боппуруостарыгар, Саха сиригэр коҥүл тустууну сайыннараччылартан биирдэстэрэ Дмитрий Петрович Коркины кытта өр сылларга биргэ үлэлэсбиппэн туһанан, кини сорох опыттарыгар, практикатыгар олоҕуран тохтуом этэ. Сорохтор, баҕар, ол урукку «застой» кэмиэхэй үлэ билигин бу уларыта тутуу үйэтигэр сөп түбэһиэхтээх диэхтэрин сөп, баҕар, оннук буолуо да, ол кэмнэ үлэ түмүктэрэ дьэҥкэтик көстүөлүөр этэ. Ол да элбэҕи этиэн сөп.

Дмитрий Петрович саҕана оҕо спортивнай оскуолалара аҕыйахтара, онон республика үчүгэйдэрэ бары кинилэрэ түмүллэр этилэр, кини элбэх «матырыйаалларын» этэ. Республика ДСО-лара үбү барытын кинилэрэ биэрэллэрэ, ол иһин тахсыбыта уонна үгүс оҕолор кини куораттарга, республикаларга үөрэнэн, онон тахсыбыттара диэхтэрин сөп. Дьэ, кырдьык: ол баара. Ону ким да утарбат. Ол гынан баран, ол көмүс тэриллэҕэ чэмчэччү уруллан бэриллибэтэҕэ, ону Дмитрий Петрович бэйэтин сыралаах үлэтинэн, тустуу сайдарын иҥин элбэх көрдөһүннэрдээх, бэйэтин айыгынан, научнай-чинчийэр үлэтинэн ситиспит. Ол иһин кинини өйүүр, кинилэхэ көмөлөөбөр этилэр. Кини, модун күүстээх магнит курдук, барыларын бэйэтигэр тардар этэ. Бүөбэйдэсэн үүнэрбит отоннорун ким тоҕо кылааты кылэрбитинэн көрөн үлэрэрэ. Дмитрий Петрович баай опытыттан, практикатыттан туохха тохтуохха.

Бастанытынан, Дмитрий Петрович итинник ситиһиилээх үлэни мытарыгар соҕотох буолбатах этэ. Кини спортивнай секцияҕа дьарыктаан ситиспит бастакы түмүктэрэ (оччолорго Россияҕа, Союзка биллибит Николай Барашков, Станислав Романов, Николай Сивцев, Вячеслав Карпов, Алексей Ермолаев уо. д. а. ити биллибиттэрэ) анал оскуолата суох чигэтиллиэ, өссө улахан түһүлгэлэргэ тахсыы кыаллыа суоҕун өйдөөн, Дмитрий Петрович биргэ үөрэммит табаарыта, оччотооҕуга интернат-оскуола директора Алексей Спиридонович Шадрин үгүс сыратынан спортивнай оскуола аҕыллыбыта. Үлэһиттэр, оҕолор күүстэриэн аналлаах тустуу саалата тутулубута, тустууга баҕалаах оҕолор сүүмэрдэммиттэрэ. Интернат-оскуола учууталлара, интэччилэрэ, тех-үлэһиттэрэ бары үлэ сүрүн туһаайыытынан үүгэй тустууктары бэлэмнээһини ылыммыттара. Дмитрий Петровичы бары өргүнэн өйөөбүттэрэ. Ким да тустаах бириэмэтин харыстаабакка уопсай үлэҕэ бэлэрэ. Ол да иһин ситиһии баар буолбута. Дмитрий Петрович ону үчүгэйдик өйдүүрэ уонна, төбөлөөх да улахан үлэни мыттар, оскуола общественнай үлэтигар саамай активнай кыттыыны ылара. Ол курдук, кини үөрүн кэмнэ бинир саамай эпиэттээх салаана—оскуола профсоюзнай тэрилтэтин —салайыта. Профком отчуоттуур-быыбардыыр мунньаҕар үлэ билигин да сэдэхтик туттуллар «үчүгэй» сыаналаах сыаналалара уонна Дмитрий Петрович председателиэн хаттаан таллыллара. Үлэ сүрүн тоҥуута — коллектив—бинир сыалга түмүллүүтэ ситиһии торуата буолар.

Мин саҥаабар, бу коллективка билигин оннук түмсүү суох. Учууталлар, интэччилэр, тренердэр И. А. Крылов үтэтин курдук үс анга хайдыһан үлэлиллэр, оччоҕо туох түмүгэ баар буолуой? Тренердэр (билигин сүрдээх күүстээх хамаанда) оскуола общественнай үлэтиттэн ыраах сөҕүс сылдьаллар, оттон бинир эмэ кэлэн бинир эмэ общественнай тэрилтэни баһылыыр буоллаҕына, ол үлэтин ыыпат. Кэлэр да өртүгэр тренердэр оскуолаҕа сүрүн баһылыырноҥулуур оруолу ылбатахтарына, үлэлэрин сүрүн соругун —үчүгэй спортсменнары иитиини ситиһиэхтэрэ суоҕа.

Иккиһиэн, спортивнай оскуолаҕа билигин күүгэ икки эрчиллиилээх бастаан иҥэр методиканы туһаналлар. Оннуттан оннук да... Бастаны эрчиллии сарсыарда 7 чаастан 8 часка диэри ыытыллар, манна үс отделениеҕа биирдиитэ тренер эрчиллиини ыытар. Воростуойдук саҥатахха, элбэх үөрэнээччитэ бинир тренер соптоох дьарыгы ыытара ыарахаттардаах буолуо этэ. Онон ити ситэтэ суох дьарык буолуон сөп. Онтон иккис дьарыктар бөлөхтөрүнэн уруоктар кэнниэриттэн 1,5—2 чаас үһүннээх киэһэ 7 часка диэри ыытыллан бүтэллэр. Итиитэн киэһэ утуйуохтарыгар диэри иллэҥнэр. Киэһэ 8 чаастан охчуттар эрэ дьарыктаналлар. Оттон Дмитрий Петрович биир дьарыгы киэһэ 8 чаастан ыытар этэ, ону бары билэр, ол усулуобуйаҕа дьарыктаннан кэлбит тренердэр. Билигин киэһэ дьарыктаммыт оҕо эттхаан өртүнэн өлүгэр түсэҕинэ эрэ утуйар, ол доруобуйаҕа буортулаах диллэр. Баҕар, буолуо. Ол гынан баран манна бинир логика сөп түбэспэт диэн саныыбын—ол сарсыардааны күүстээх дьарык кэнниттэн бинир чаас буолаат, оҕолор 6 уруокка үөрэнэ бараллар. Сарсыардааны аҥылыкка сиир хаһыларга оннук дөбөҥнүк чөлүгэр түһэр ыыхтаах буолан, үчүгэйдик үөрэнэр кыаҕы биэрэн эрдэҕэ буолуо? Тоҕо эрэ үөрэх түмүгэ ону көрдөрбөт. Тренердэр үүсүлэрэ алларыа Чурапчыттан сылдьан үлэлиллэр, онон мин бэйэм бүөмчү саҥаабар дьарык режимэ итинник олохтоноҕутар түүн дьиэҕэ соҕуллуохтааҕар киэһэ эрдэ сөҕүс босхолонор ордугар олоҕурбатаҕа буолуо дуо диэн саныыбын.

Билигин оробуллэргэ, быраабыынныктарга (хас да хонуктаах буоллун) дьарык суох. Өробуллэргэ күрэхтэһии буолар диэн буолар да, ол оробул ахсыы буолбат. Оробулгэ дьарыктаммат оҕо субуотаҕа үксүгэр сылдьыбат, оттон бэнидиэнньикка сарсыардааны дьарыгы кэтүтүр. Бу утумнаах, системалаах дьарык буолбатах. Итиччэтигэр ситиһии кантан кэлиэй?

Киэһэ дьарык суох, 7 чаастан киэһэ оҕолор туту да гыналлара суох—оскуолаҕа кулуун суох—кинии суох, ыраас куруһуоктарга оҕо барыта сылдьыбат, олор соччо үлэлээбэттэр даҕаны, аны сорҕото күнүс буолар. Бу иллэҥ кэмнэ интэччилэр кини кэрэхсиир да дьаһалларын ылыпаттар. Оччоҕо тугуй? Мэлэҥ ускул-тэскил сылдьыы, кэлин-барыы. Онтон атын оройуоннартан кэлбит оҕолор ити оробуллэргэ, быраабыынныктарга туту гыналлар? Үксүгэр таах сылдьаллар, эбэтэр ыраас «ыраабырдыы» үлэтиэн дьарыктаналлар. Мэлдьи ону ким соҕулуой? Ол түмүгэр режим, бэрэдэк кэһиитэ таһаарыллар.

Мин бигэ саҥаабар, дьарыктыыр режим үүнэр, сайдар, үөрэнэр, дьарыктанар усулуобуйаны, оҕо интэриэһин кытта дьүөрэлэспэт буоллаҕына, эрчийэр үлэни интэр үлэни кытта сибэстин иликкэ үстууга үчүгэй түмүгү ситиһиэххэ сөбө суох.

Дмитрий Петрович да саҕана режимы, бэрэдэги кэһиэх айылаах оҕолор суох буолбатах этилэр, бааллара. Оннук ыстилаэччилэри Дмитрий Петрович оробул, быраабыыннык күннэргэ эбии дьарыкка ыытарара. Ол оҕолор ускул-тэскил сылдьыыларын суох оҥорбута, куһаҕан дьаллыктан үгүс оҕону быыһаабыта чуолкай. Киэһэҥи дьарык киэһэ оҕо мээлэ барбат-кэлбэт буолуутун туһуу ньымата буолара кистэлэ суох. Итини сэргэ оччотооҕу кэмнэ оскуола администрациятын өртүттэн учууталлارга, интэччилэргэ ыытаанах ирдэбил туруоруллара. Ити үлэҕэ общественнай тэрилтэлэр— пионерскай, комсомольскай, партийнай, профсоюзнай тэрилтэлэр — элбэх үлэни ыыталлара. Билигин ити тэрилтэлэр турунтара соччото суох. Эпиэтинэс, ирдэбил, хонтуруол суох буолаҕына, туох кэдьүүстээх үлэтэ баар буолуой?

Үсүһүнэн, Дмитрий Петрович айар, көрдүүр, чинчийэр тренер буоларын ким барыта билэр. Төбөлөөх элбэх ниполента түһэриллэн сылымайдаммытын, үөрэтиллибэтин, ыраас тустуу оскуолаларын опыттара үөрэтиллэн бэйэ усулуобуйатыгар анан туһаныллыбытын, нүүһү-уоҕу сайыннарыыга олохтоох матырыйаалтан ыраас көмө инвентардар оҥоһуллан туттуллубуттарын билигин тренердэр бэйэлэрэ эттэринэн-хааннарынан билбиттэрэ, көрбүттэрэ. Билигин аналлаах тренажердар баалар, арай дьарыга суох. Кинэ, видеоклиптэр баалларын үрдүнэн туһамматтар. Ити кэнниттэн айыы, чинчийии туһунан этэ да барыллыбат. Итиччэтигэр түмүк суох буолара соҕуоннай буолбатах дуо? Атын сир оскуолалара, бука, утуйа сыппаттара буолуо. Көрдүүллэр, үлэлиллэр иннэ.

Төрдүһүнэн, элбэх күрэхтэһиилэргэ сылдьаллар, онно хайдах тустубуттарын, туту ситиспиттэрин туһунан кэпсэтэллэр, хаһыакка суруйаллар. Онон бүтэр. Оттон ымыгар-чымыгар диэри ырытыы, ситиһиилэри чигэтии, итэҕэстэри, сыыһалары туоратыы суолларын булуу баара соччо көстүбэт.

Дмитрий Петрович музей дьиэтигэр күрэхтэһиилэргэ сылдьыыбыт оҕолор хайдах тустубуттарын, ханнык албастара табыллыыбыттарын, оттон ханнык албастарыгар туга мыаллыыбатаҕын, туох албаска түбэһии хоттоорбутун, тутунан кыайбытын, ханнык албаска кыайан утарсыбатарын туһунан бэйэлэрин суруктара баалларэ. Ол ырытыллар, чочуллар этэ. Мин үгүс күрэхтэһиилэргэ оҕолору илдьэ сылдьыыбытым, онтон кэлэн баран ким хайдах тустубутун, туохха болҕоҥсо уурулларын сөбүн үгүстүк ырытыһар этибит. Ол иһин күрэхтэһиилэргэ сылдьан элбэхтэ сурунар этим, кинилэҕэ түһэрэрим, ардыгар магнитофонҥа кэпсиэн аҕаларым. Ону аҕаар быт, көрөбүт, истэбит уонна ырытыһарбыт. Мин саҥаабар, ол эрэ саҥнаҥа эмиэ көмөлөөх буолара. Билигин ол суох, сурунар да тренер ахсааннаах. Эгэ, устар кэлиэ дуо? Бэйэ хайдах үлэлээн иҥэрин түмпэт, ырыппат буоллахха, итэҕэстэри тутатына туоратыыга үлэлээбэтэххэ, түмүк баар буолуон табыллыбат.

Бэсиһиэн, билигин үлэлиир «матырыйаал» аҕыйах, суох даҕаны диллэр. Дмитрий Петрович саҕана соҕотох оскуола буолан, «матырыйаал» элбэх этэ, республика бэртэрэ бары кинилэхэ мустара уонна үлэлээмкинэ дэһэллэр. Ол баар, кырдьыктаах суол. Ол эрэ республикаҕа оскуолалар олох суох буолбатах этилэр: Ньурбаҕа —Н. П. Иванов, Сунтаарга— Н. И. Николаев, Горнайга —И. В. Павлов оскуолалара баалларэ. Куһаҕан тренердэр, үөһүн Саха сирин үтүөлээх тренердэрэ. Ол гынан баран, кырдьык, Дмитрий Петрович улахан магнит буолан, тарда турара, кэлбит оҕону кини эрчийэрэ, оскуолаҕа—үөрэтэллэрэ, инталлэрэ, Дмитрий Петрович иитии үлэтиттэн туора турбат этэ. Оттон билигин да «матырыйаал» суох буолбатах, баар кэлэллэр. Баҕар, үчүгэйэ аҕыйах буолуо, ол гынан сии 20-тэн тахса оройуоннан кэлэллэр. Оскуола кыайан тардар магнит буолбата, арааһа, теттөрү аниьара элбэх быһыылаах. Тоҕо-диэтэххэ, саҥа кэлбит оҕоттон наһаа элбэҕэ теннөр. Мин саҥаабар, барымыа даҕаны, оскөтүн режим итинник буоллаҕына, иллэҥ биириэмэ түгунан да туоллбат буоллаҕына. «Матырыйаал» суох буолбатах баар, арай ону көрдүөххэ, булуохха наада, булан баран харыстаахха, бүөбэйдиэххэ, сибэккини үүнэрэр курдук, кичэйиэххэ, оччоҕо тоҕо түмүк суох буолуой, баар буолуо этэ.

Оскуола директора, спорт маастара П. Н. Калачев бинир түгэнигэ тренердэргэ туһаайан: «Күнүгэ 4 эрэ чаас үлэлиигит уонна туту ситиһэри гынаҕыт?», —диэн хомуруйбутугар өнүргэнэн туралларэ. Петр Николаевич элбэх көлөһүнүн тоҕон спорт маастара буолбута, Россияҕа улахан дьоннго, бэрт обургу ыйаахынга призердаабыта, кини маннитэн ити ыйаахынга соччо-бачча миэстэлэһэ иликтэр, кини эмиэ Дмитрий Петрович оскуолатын ааспыта. Онон тустууга ситиһии хантан кэлэрин аҕаран көрөн буолбакка, этинан-хаанынан билэр уонна саамай соптоох, кырдьыктаах хомуруйуу, ону ылымматтар, соруйан була сатыыр курдук саныыллар. Критическэй этиини ылыммат, өнүргэнэр буоллахха, хантан коҥуу баар буолуой? Сыраны, көлөһүнү, биириэмэни биэрбэт буоллахха, хантан ситиһии кэлиэй?

Алтыһынан, ким саҥаны үөрэппэт, бэйэтин билиитин хаҥатыммат, ол иннин диэки сайдыбат уонна кими да сайыннарбат. Ити теорема буолбатах — аксиома. Ханнык да даҕаастабылы көрдөөбөт. Мин тренердэр адъас туту да аахпат, ньудьу-балай дьон диэбэппин, билиилэрэ-көрүүлэрэ, аҕаллара элбэх. Ол гынан баран кинилэр ити билиилэриэр олоҕуран, бэйэлэрин үлэлэрин опытын түмэн ырытыы, конспект, ыстатыйа, реферат оҥорбуттара суох. Оскуолаҕа тренердэр методическай түмсүүлэрэ диэн суох. Ону үлэни үөрэх оройуоннаах ыалаатын методическай кабинета да салайбат, салайыахтааҕар хас тренер үлэлиирин билэрэ дуу, суоҕа дуу.

Республикаҕа, Союзка, аан дойдуга коҥүл тустуу сайдыытыгар кимиэр саҥа сүүрээниэри, методиканы билбэккэ эрэ улахан түһүлгэ тустууктарын иитиэххэ сөбө суох, ханнык баҕарар эрчийии мүотэ итиниэхэ сытар.

Биһиги таланнаах тренербит Дмитрий Петрович Коркин ити методическай үлэни дириҥник баһылаабыта, ол иһин улахан ситиһиилэммитэ.

К. ПОСТНИКОВ.

Билигин рынок сыһыаннаһыларыгар киэриниэн сибэкэстээн аҥылык бородуукталарынан, төһө кыалларынан, бэйэни хааччыныы соруга турар. Ол иһин совхозтар кини бөҕүөлэктэриттэр, оройуон киниигэр теплицата суох ыалы ахсаннааҕы көрүөххэ сөп. Биһиги оройуоммут бэрь хаһаайыстыбаларыгар бу кэлин сылларга оҕуруот астарын үүнүүрүнэн ниэгиик дьарыктанар буоллулар.

«Мыҥдаҕаайы» совхоз Хахыйахтааҕы отделениета быйыл саас байэтин теплицатыгар 250 кв. м. иэнгэ огурсуну, биир итиччэ помидору олордубута, итини таҥынан 1 гектарга хапыыстаны үүнэрбиттэрэ. Бу үлэ саҥа саҕалыыр дьонго балачча түбүгү эрэйбитэ чахчы. Оҕуруот астарын үүнүүрүнэн агроном Февронья Егоровна Соловьева оскуола үөрэнээччиэрин түмэн, салайан көрөр-харайар. Оҕолор агроном салаатынан күннэтэ уу куталлар, кини ыйыытынан көрдөтүннэн үлэлиллэр. Билигин хахыйахтар хайдах эрэ огурсу дуу, помидор дуу, тиэллэн кэлэн, маҕаһыынга атыылаһарын кэтэспэттэр. Байэлэриттэр баар буолбутун кэнсэ аҕалаллариттан даҕаны ыйамматтар. Салайааччыларыттан оҕолор быйыл сайын эйбэхэ үөрэнилэр, үгүһү биллилэр.

Хахыйахтар өссө сылгас теплицаны тутарга бэлэммиллэр. Онон кэлэр сылларгын кыһыннары оҕуруот астарын үүнүүрүнэн дьарыктанар баҕалаахтар. Итинник саҥаны олохтоох нэһилиэнньэ киэнник ойуур, наада түбэлтэтигэр көхнэм буолан комолоһуоннан даҕаны туора турбат ойдоохтор-саҥалаахтар.

Т. Кардашевскай фотото.

Мэччирэҥ — өлгөм үүт туоната

ҮҮККЭ ГОСУДАРСТВО САКААҺЫН ТУРУГА

Оройуон совхозтара сыл аайы сэттэ ыйын түмүгүнэн 724,2 тонна үүтү государствоҕа сиэтэ туттарбатылар. Ааспыт сылы кытта тэҥнээтэххэ, 1230,6 тоннаран аҥыйах атыыланнар. Үүтү туттарыыга улахан хаалыыны Субуруускай аатынан (237,4 тонна), «Чураачы» (184) уонна «Мыҥдаҕаайы» (114,7) совхозтар, отделениелартан Болтоого (152,3), Сылаг (95,5), Хатылы (85,1), Болугур (87,6) таһаардылар. Бу —сыл саҕаланыаҕыттан государствоҕа нэстэрэ. Ону тэҥэ үүтү атыылааһынтан былааны толорбут биир даҕаны хаһаайыстыба суох буолла. Отделениелартан иэнэ суох хаданнардар, хахыйахтар иһэллэр.

Туттарыллыбыт үүт 48,9 бырыһыана эрэ бастакы суортааҕынан аҕыллыбыт. Үүт хаачыстыбата ордук Субуруускай аатынан совхозка (2,5 бырыһыан), Карл Маркска (16,0) уонна «Чураачы»та» (32,7) намыһах. Аны араас биричиниэлэриттэн эт-үүт комбинатыттан үүт буорту буолан төннүүтэ элбэх, 11 тонна курдук туһаҕа турбата.

Чаанынай секторы туһаныы быйыл суох. Ааспыт сылга оройуон совхозтара чаанынай сектортан 313 тонна үүтү хомуйан эбиммиттэрэ. Быйыл бу үлэ сельсоветтарынан ыытыллар эрээри, бытаан уонна ыаллан даҕаны хомуллубат. Ити баара-суоҕа 89,3 тоннаҕа тиэрдиллибит. Былырыын хомуллубут уопсайа 475,5 тонна үүттэн оҥоһуллубут үүт бородуукталар уонна ардыы барыта оройуон нэһилиэнньэтигэр хаалан атыыламмыттара. Ол эрээри быйыл райсовет дьаһалынан чаанынай дьон ордорунар үүттэриэн сельсоветтар тутан дьарыктаныахтаахтара, нэстэрэн курдук, ыаллыбанна иһэр. Сорох сельсоветтар бу дьаһалы толоруута даҕаны ылсыбакка каллилэр. Ити кэмнэ нэһилиэннэ ордор үүтүн батарбакка улаханнык кыһыйтыллар, сөптөох усулуобуйа оҥоһуллубакка үүтү туттарыыга улаханнык эрэйдэнэр. Оттон итэриэс улахан этэ: быйыл бастакы суортаах үүт биир тонната 190—209 солк., иккис суортааҕа 171—188 солк., суорда суоҕа 133—146,5 солк. туттарыллара олохтоммута. (Бастакыта— продиалог, иккиһэ —государство сакааһын сыната). Виллэн турар, чаанынайдар үүттэрэ үксэ бастаҕы суортааҕынан тутуллаллар учуоттуур буоллахха, ити тэрээһиннэ кыаллыбанна үгүс дохуоту ылалларын сүтэрдилэр.

Соторутаааҕыта райсовет президиумун уочараттаах муннаҕа үүт бөҕүрүоһун аҥаан-минээн көрбүтэ. Онуоха биир сүрүн дьаһал быһыытынан, сыл хаалбыт кэмигэр чаанынай сектор үүтүн совхозтар хомуйалларыгар сүбэлэммитэ. Итиннэ, хойутаан даҕаны буоллар, бирдиилээн ыаллар ордорунар үүттэриэн хото туттараллара сөп этэ. Оттон совхозтар тэрээһиннэриэн кыайыахтаахтар, түргэтэтиэхтэхтэр. Ол курдук, урукку олохсуйбут президиумнаан, үүтү хомуйар дьоннору була охсон, киниилэри техникэнэн, налоҥнан хааччыйыахха, олохтоохтук дьаһаныахха.

Урут биллэриллибитинэ нэһиитиннэриллибитин курдук, от ыйыгар үүнэ биллэриллибит ударнай ыйга улахан хамсаһыы тахсыбата. Сүрүн бириччиэнэн совхозтар ити ударнай ыйга бирдиилээн коллективтэрэ, сүүнүттэрэ көҕүлүүр үчүгэй усулуобуйалары ылыйан оҥорботохторо, ыксаллар, культурнай кинилэрэн буолуохтаах тутуутун ордук эдэр ыччат күүнэ аҕыс күүтэр.

Оттон тутааччылар соруктара ити эрэ буолбатах. Итиннэ сэргэ быйыл отделениеҕа 100 төбөҕө аҥаан 340 тыһ. солк. сметалаах сытыары хотон тутуутун саҕалаабыттара. Хотон истиэнэтин ингэра таһаарыллан турар. Дьиҥэ, аны үс сылынан үлэҕэ бэриллэр болдьохтоох. Ол эрээри тутуу биригэдэтэ үлэни тохтоппот иннитэн бу иннин этиллибит объектарга хайаларыгар баҕарар, матырыйаал кэлиннитэн көрөн хардарыта сылдьарга былааннанар. Ол быдан барыстаах, бириэмэ да хаалтайга барбат. Биллэн турар, үлэҕэ итэҕэс-ингиэс даҕаны ханна барыай? Баар. Ол эрээри үлэни саҥаан былаанналаахха балаһыанньаттан тахсар суолу тобулуноохха сөп эбээт. Үөһээ этиллибитин курдук, хардарыта үлэлэһиэн онуоха биир холобур. Звено составаа, үлэлиир дьоҕурдааҕа эмиэ элбэҕи быһаарар. Бу ортунан Саввиниаадыы ордук саныахха эрэ сөп. Звено эдэр, үлэни-хамнаһы кыайа-хото тутар дьоннон, нэһилиэк киэк туттар спортсменнарыттан сүүмэрдэммитэ, киниилэр ортолорутэр боҕостор да баалар. Онон кинилэртэн, нэһилиэк ыччатларын бириэдэтиттэн, күүтэрбит, эрэнэрбит элбэх. Кэрэбилэ сырыттахха оннук даҕаны.

Кырым учаастактары, нэһилиэктэри сайыннарыыга ыччаттар, буолан баран, бэйэ олохтоох дьоннорго ылсар буоллахтарына, ол сир иннинэлээх. Кэлин бэйэттэн бириэдэтэ тэриниэн үлэлиахтаах тутуу тэтимэ, болдьоҕор үлэҕэ киириитэ хараҕа быраҕыллар. Уолаттар быйылгы дьыҥа ити үлэҕэ бэриллиэхтээх спортивнай саалалара Культура дьиэтин кэнниттэн иккис улахан тутуу буоларын үчүгэйдик ойдуулаллар уонна болдьоҕор ыктарыыта суох государственнай комиссияҕа тутэрарга дьулуһаллар. Ол биллиэн тэтимнэн буоллаҕына, хайа баҕарар ыаллар ыыхтаах. Нэһилиэк дьоно-сэргэтэ, ыччата даҕаны онно эрэлээх.

А. МАКАРОВ,
хаһыат общ. корр.

ДЬУЛУУР БЫҺААРАР

Халдьаайы өрте болдоруттаҕас эмиэ сыырдаах, куулата тэҥкэ тинт тыанан энэрдэммит, ортото арыаллаһа үүммүт болех үөттэрдээх, уута уолан, бадараанынан көрбүт кинэ күөл уолбатын тула от охсоо хотуур «чылыс» ырыатын ыллатар, килбизи толбону күн уотугар соҥньотор дьону көрдөхтүнэ, самаан сайын быйаҕын үлэлэтэ түһэрэ күрэс быллдьаһар боотурдары саныыгыт...

Бу «Бахсы» совхоз Толоонноох отделениетын кырдьаҕастарын звенотун үлэтин биир түгэнэ. Кинилэр маннык түмсэн үлэлээбиттэрэ хаһыс даҕаны сыллара. Ол бастаан утаа ветеран сылгыһыт Василий Алексеевич Гоголев көдүлэһиннэриэн тэрилгибитэ уонна улахан кольүүстээтин көрдөрбүтэ. Оробуоннга уонна совхозтарыгар аатырбыттара. Кэлин звеноны Николай Николаевич Местников ылбыр-саҕалыыр, салайар. Быйыл даҕаны, төһө да саас ыллар, аас баттахтанналлар, оҕоньоттор тэтимнэрэ үчүгэй. Кэлэ өрте барыта бэйэлэрин киэнэ. Оттон совхоз кырдьаҕастарга комоҕо ники эрчимнээх дьону эбии биэрэн улаханнык ойоотө. Звеноҕа В. А. Гоголев, В. В. Тарабукин, Г. Т. Мохначевскай, П. А. Васильев уо. д. а. хаһыс да сылларын оттуулар. Быйыл звено 70 тоннаны оттуур былаанналаҕыттан 40 тоннаҕа далбы тутулунна. Хаалбыт кэмнэ күүс-уох тийиэрэ сыралаһан көрөр саҥаалаахтар. Оттон хайдах үлэлиргэ-хамсыырга үөрэтэрдээҕэр, киниэ́ртэн бэйэлэриттэн холобур ылыахха сөп.

Звеньевой Николай Николаевичы кытта кэпсэтистэххэ, кэпсээн-сонун биирдэн-биир үөскээн-тэнийэн тахсан иһэр. «Звено үксэ иннинэн үлэлиир буолак, чэпчэкитэ суоҕа чуолкай,—диир кини.— Быйыл отделение МТЗ-80 тракторы биэрэн көбайнитэ хаайтарыы суох. СПТУ үөрэнээччитэ Владислав Местников эрэ техниканы баркэ көрөн-истэн ыытар сылдьар. Абыраата», —звеньевой баркэ астыынан бэлиэтиир.

Онтон салгыы отделениеҕа от иннинэ бүтэйдээһигэ —сүрүн күүһү» диэн дозуиг баарын саналаатар.

—Ходуһа олус тэпсиллэритэн кэйи хараастар, —диир кини. —Сир ахсын атыыр үөрэ. Ол төбө ночооту сигорорун оҕо да билэр кини. Ходуһалары бириҥнэ звеноларга сыһыарар сөп. Оччоҕо отун-маһын ыраастаан, саас эрдэттэн сүөһүтэн арааччылыыр үлэни буна ыытыа этилэр. Аны, сайын саамай чэлгийэр кэмигэр, сельсовет общественность тахсыытын «бошута» хайдах даҕаны өйдөөмөт. Урукку өрүгэр эбии аҥылык бөлөмөр, оттоохуҥнга элбэх үлэ ыытыллара. Ол быйыл суох буолла.

Оттоохуҥнга сорох тэрэйдэн астыннарбата эмиэ баар. Истэр тухары атын звенолартан сорох-сорохторо илии хотуурун олох даҕаны туппат эбиттэр. Маннык курааа дьылга салалта илии хотуурунан үлэлиири ирдиэ эбит. Иннинэ өрүгэр барыы звенолары илии хотуурунан хааччыйар сөп этэ. Кыһын ыарахан сыанаҕа хаптан эрэ оту булардааҕар, мөстөҕэ киччэлиспит кинэ ити ночооту көҕүрэтиэ этэ. Ол эрээри ити сыл ахсын ыаллыбат. Биһиги, кырдьаҕастар, арааһа быйылгыттан уурайарбыт да кэллэ быһыылаах. Сүрэх баҕатын сүһүөх кыайбат буолан иһэрэ баар. Кырдьыга, ангардас дьулуурбутунан эрэ үлэлиибит. Оттон эдэр-эрчим күүс дьулуйдаҕына туугулутуой,—диэтэ кырдьаҕас лоп баччы.

Күн бүгүн үлэ үөһүгэр, оттоон-мастаан сыралаһа, күүс-көмө буола сылдьар кырдьаҕастарга итиннэ туугутарылаһыаҥын даҕаны. Арай, кырдьык, иннилэр этэллэрэ туолан иһэрэ буоллар, эдэр-эмэн өрүгэ кэлиэр курдук сыралаһара, күөх быйаҥы кыайарынан сомсоро буоллар, билигин соҕотуоппалаан иһэрбитинээҕэр элбэх оту чемчеппүт буолуох этэбит.

Отуугга буруо уноарда... Оттуттар омуруҥнга таҥыстылар. Сүөһү аҥылыгын бэлэмнээһин капсэтин иннигэр турда...

С. НИКИТИН.
хаһыат общ. корр.

Олох бүгүҥнү ирдэбилинэн

НЭҺИЛИЭК ТУТУУЛАРЫГАР

Соловьев отделениетыгар сельсовет депутата Василий Васильевич Саввин тутуунан дьарыгырбыта, олохтоох бириэдэнин салайбыта быйыл бэйис сылыгар барда. Ити тухары совхозка бастыыр кэккэлэриэгэр сылдьар. Быйыл да 8 кинилээх звеноны учуутэйдик үлэлэтэр, тутуулардыы объектара да боччумнаахтар.

Ол курдук, быйыл Өктөөн бырааһынныыгын мөрсө үлэҕэ киллэрэр баҕалаах спортивнай сааланы туталлар. Бу барыта 280 тыһ. солк. тутар-таҥар үлэлээх объект тутуута нэки сыллаҕыта саҕаламмыта: уһуна 35 метр, туората 15 метр. Нэһилиэк бу биир сыннаах, культурнай кинилэрэн буолуохтаах тутуутун ордук эдэр ыччат күүнэ аҕыс күүтэр.

Оттон тутааччылар соруктара ити эрэ буолбатах. Итиннэ сэргэ быйыл отделениеҕа 100 төбөҕө аҥаан 340 тыһ. солк. сметалаах сытыары хотон тутуутун саҕалаабыттара. Хотон истиэнэтин ингэра таһаарыллан турар. Дьиҥэ, аны үс сылынан үлэҕэ бэриллэр болдьохтоох. Ол эрээри тутуу биригэдэтэ үлэни тохтоппот иннитэн бу иннин этиллибит объектарга хайаларыгар баҕарар, матырыйаал кэлиннитэн көрөн хардарыта сылдьарга былааннанар. Ол быдан барыстаах, бириэмэ да хаалтайга барбат. Биллэн турар, үлэҕэ итэҕэс-ингиэс даҕаны ханна барыай? Баар. Ол эрээри үлэни саҥаан былаанналаахха балаһыанньаттан тахсар суолу тобулуноохха сөп эбээт. Үөһээ этиллибитин курдук, хардарыта үлэлэһиэн онуоха биир холобур. Звено составаа, үлэлиир дьоҕурдааҕа эмиэ элбэҕи быһаарар. Бу ортунан Саввиниаадыы ордук саныахха эрэ сөп. Звено эдэр, үлэни-хамнаһы кыайа-хото тутар дьоннон, нэһилиэк киэк туттар спортсменнарыттан сүүмэрдэммитэ, киниилэр ортолорутэр боҕостор да баалар. Онон кинилэртэн, нэһилиэк ыччатларын бириэдэтиттэн, күүтэрбит, эрэнэрбит элбэх. Кэрэбилэ сырыттахха оннук даҕаны.

Кырым учаастактары, нэһилиэктэри сайыннарыыга ыччаттар, буолан баран, бэйэ олохтоох дьоннорго ылсар буоллахтарына, ол сир иннинэлээх. Кэлин бэйэттэн бириэдэтэ тэриниэн үлэлиахтаах тутуу тэтимэ, болдьоҕор үлэҕэ киириитэ хараҕа быраҕыллар. Уолаттар быйылгы дьыҥа ити үлэҕэ бэриллиэхтээх спортивнай саалалара Культура дьиэтин кэнниттэн иккис улахан тутуу буоларын үчүгэйдик ойдуулаллар уонна болдьоҕор ыктарыыта суох государственнай комиссияҕа тутэрарга дьулуһаллар. Ол биллиэн тэтимнэн буоллаҕына, хайа баҕарар ыаллар ыыхтаах. Нэһилиэк дьоно-сэргэтэ, ыччата даҕаны онно эрэлээх.

А. МАКАРОВ,
хаһыат общ. корр.

ИС ДЬЫАЛА ОТДЕЛА ИЬИТИННЭРЭР

От ыйыгар оройуон үрдүнэн 45 киһи арыгы иһэн баран общественнай миэстэҕэ сылдьаннар ис дьыала отделыгар аҕалылыннылар уонна РСФСР Административнай кодексын ыстатыйаларыгар олоҕуран, 30—50 солкуобайга ыстараапталаннылар.

Чурапчы салгыныттэн: Салгынов Василий Анемподистович уонна Новгородов Федот Николаевич—суолу тутар-оремүөнүүр учаастак водителлэрэ, Пинигин Эдуард Георгиевич — дьиэ-уот, коммунальнай хаһаайыстыба харабыла, Сивцев Александр Николаевич—райпотребсоюз рабочайа, Толстоухов Владимир Дмитриевич — баһаарынай чаас байыаһа, Тимофеев Петр Иванович — народнай театр оператора, Осипов Олег Николаевич — «Айылаан» культурнай-сыныаннар дьиэ художника, Сивцев Владимир Дмитриевич —оремүөнүүр - техническэй предприятие рабочайа, Герасимов Филипп Егорович ыйдаллыттэр обществоларын производственнай учаастагын болуотуннуьуга, Гайнутдинов Леонид Фаскитович —«Чульман» кооператив снабженеһа, маҥы тангастыыр комбинат тракториһа Харайбатов Александр Васильевич, столяр Потапов Иван Гаврильевич, маастара Винокуров Петр Петрович, Монастырев Мирослав Саввич —Агропромстрой МПМК болуотуньуга, Макаров Иван Гаврильевич — Сельстрой ПМК водителэ, Васильев Прокопий Алексеевич — пенсионер, автозаправочнай станция оператора — Сергеев Роман Иннокентьевич, заправщига Никитин Алексей Дмитриевич, Иосов Гаврил Ильич, Боянов Владимир Федорович — Агропромстрой МПМК рабочайдара, Шеломов Никита Иванович—«Чульман» кооператив рабочайа, Романов Михаил Михайлович— Якутмелиоводстрой ПМК рабочайа, Шеломов Никита Иванович, Михайлов Еримей Николаевич, Сивцев Александр Николаевич, Захаров Петр Трофимович, Коркин Дмитрий Спиридонович, Софронов Николай Сергеевич, Дорофеев Петр Прокопьевич, Портнягин Афанасий Егорович—быстах кэмигэ үлэлээбэттэр, Эверстов Виктор Афанасьевич — Хаһахсыт, Эверстов Петр Дмитриевич — Хоптоҕо, Эрилик Эристин аатынан совхоз рабочайдара, Владимиров Илья Григорьевич — Хадаардааҥы культура дьиэтин музыкана, Ефремов Дмитрий Николаевич — «Мыҥдаҕаайы» совхоз Соловьевтааҥы отделениетын бригэдьиирэ, Седалищев Афанасий Иванович —13 №-дээх СПТУ рабочайа, Ефимов Егор Алексеевич, Матвеев Павел Христофорович, Матвеев Валерий Христофорович — Карл Маркс аатынан совхоз рабочайдара.

Атын сирдэртэн Чурапчыга ыалдьыттыы кэлэ сылдьаччылар Трофимов Гаврил Васильевич —Уус-Алдан оройуонун ыйыгыньэн олох-дьаһах өгөтүнэн хаачыйар комбинат атах тангаһын огороччута, Герасимов Семен Иванович —Ытык-Күөл сэл. олохтоохо, быстах кэмигэ үлэлээбэт, Тарбахов Иннокентий Семенович—тыа хаһаайыстыбатын институтун студена, Таатта оройуонун Боробулугар олорор Прохоров Гаврил Гаврильевич —Чоркоох сэл. олохтоохо, каменщик, Назаров Афанасий Афанасьевич — СПТУ курсана, Орджоникидзевскай оройуонун Уулаах Аллыгар олорор.

Кыра күлүгээннээһини өгөрөннөр РСФСР Административнай кодексын ыстатыйаларыгар олоҕуран административнай кинээҕэ тардылыннылар.

Филиппов Александр Николаевич —райпотребсоюз слесара, Чурапчы сэл. олорор, Лукин Николай Дмитриевич—Эрилик Эристин аатынан совхоз рабочайа, Хадаар бөһ. олорор, Матвеев Христофор Христофорович —ХДСУ пилорамщига, Поисеев Дмитрий Дмитриевич — 13 №-дээх СПТУ үөрэнээччита, Чурапчы сэл. олохтоохоро, Алексеев Алексей Гаврильевич— Якутскай куораттан кэлэ сылдьар, быстах кэмигэ үлэлээбэт, Макаров Василий Иванович, Макаров Иван Иванович —Сылан бөһ. олохтоохоро, «Чурапчы» совхоз рабочайдара, Коркин Николай Николаевич — Агропромстрой МПМК рабочайа, Неустроев Александр Алексеевич— кини бэлыыһа нарколога, Никулин Борис Афанасьевич— Агропромстрой МПМК слесара, Чурапчы сэл. олохтоохоро Николаев Владимир Петрович — «Мугудай» совхоз ыанныыксыта, Телой Дириҥин олохтоохо.

Арыгы иһэн баран транспортнай средстволары ыытаннар ГАИ линиятынан маҥнык дьон миэрэлэннилэр:

Толстоухов Николай Павлович —оремүөннүүр-техническэй предприятие водителэ, Колесов Георгий Кимович —Дириҥнээҕи спортивнай саала директора, Аммосов Владимир Петрович — Эрилик Эристин аатынан совхоз рабочайа, Никитин Андрей Иванович —Агропромстрой МПМК болуотуньуга, Соколов Александр Викторович —быстах кэмигэ үлэлээбэт, Пинигин Андрей Дмитриевич—Карл Маркс аатынан совхоз пилорамщига, Макаров Василий Иванович, Беляев Николай Николаевич — «Чурапчы» совхоз үлэһиттэрэ, Дьячковскай Петр Спиридонович — лесхоз үлэһита, Кривошапкин Иосиф Иванович —ЛТЦ техникэ, Посельскай Семен Николаевич —ПМК-3 тракториһа, Захаров Николай Михайлович —маҥы тангастыыр комбинат болуотуньуга, Рязанскай Константин Николаевич — Одьулуун олохтоохо, Седалищев Иосиф Петрович — Субуруускай аатынан совхоз үлэһита. Бу дьон бары 800 солк. ыстараапталаннылар, 600 солк. ыстараапталаннылар: Егоров Михаил Семенович —баһаарынай чаас байыаһа, Корнин Николай Петрович —«Якутколмунэнерго» учаастагын кочегара, Попов Николай Николаевич —Бэстээхтээҥи авто-транспортнай предприятие Чурапчытааҥы филиалын кочегара, Седалищев Иван Георгиевич — Нуотара учаастагын үлэһита, Кардашевскай Николай Семенович —Дьабыыла бөһ. олохтоохо, Дьячковскай Александр Васильевич — тыа хаһаайыстыбатын управлениетын водителэ, Малышев Афанасий Кузьмич— госстрахование ороҕуонааҥы инспекциятын агента, Попов Гаврил Лукич —«Чурапчы» совхоз Арылаахтаах отделениетын арендатора, Захаров Дмитрий Дмитриевич — райпотребсоюз водителэ.

Маҥнык быыһыаннаргa холуобунай дьыалалар көбүтүлүннүлэр:

Чурапчы —Сылан суолтар «Волга» уонна «Москвич» автомашиналар аннынныыларыгар суол бырааблатын кэспит «Волга» автомашина водителэ Дьячковскай Егор Семеновичка РСФСР ХК 211 ыст. 1 чаһынан; бэс ыйын 29 күнүттэн 30 күнэ буолар түүнүгэр 13 №-дээх СПТУ уопсай дьиэтигэр 4 уол кинрэн күлүгээннээбиттэригэр РСФСР ХК 206 ыст. 2 чаһынан; ыам ыйын 25 күнүгэр түүн 12 чаас саҕана Березкин А. В. ИЖ-Юб маркалаах, ыам ыйын 15 күнүгэр түүн Арылаах салгыныттан олохтоохо Сэрэбин Р. Н. ИЖ-П3 маркалаах мотоциклларын уорбуттарыгар РСФСР ХК 144 ыст. 2 чаһынан; бэс ыйын 9 күнүгэр Хоптоҕо бөһүөлэгин уулуссатыгар Эверстов П. Д. холуочук сылдьан гр. Попову кырбаан, кинээхэ ыарахан көрүнэх эт-хаан эчэйитин өгөрбутугар РСФСР ХК 108 ыст. 1 чаһынан; бэс ыйын 10 күнүгэр «Мугудай» совхоз Уҥуохтар фермаларыгар уолаттар кэлэннэр үлэһиттэри кырбаабыттарыгар РСФСР ХК 206 ыст. 2 чаһынан; бэс ыйын16 күнүгэр түүн гр. Дударев Н .А. холуочук сылдьан күлүгээннээбитигэр уонна гр. Макарова Д. К. диэки туһаайан иккитэ саанан ыспыттыгар РСФСР ХК 206 ыст. 2 чаһынан; бэс ыйын 24-28 күннэригэр Смирников Е. Ф. Сивцев А. Н. «Жигули» автомашинатыттан «Электроника» диэн магнитофону уорбутугар РСФСР ХК 144 ыст. 2 чаһынан; бэс ыйын 22 күнүгэр Туөйэ дэриэбинэтин олохтоохо Монастырев И. Д. дьиэтиттэн «Квазар» диэн магнитофону уонна 14 кассетаны уорбуттарыгар РСФСР ХК 144 ыст. 1 чаһынан; бэс ыйын 15 күнүгэр Мыҥдаҕаайы бөһүөлэгэр гр. Аржаков Н. Н. сылдьыс быһыылаах күлүгээнистибэнэ өгөрбутугар РСФСР ХК 206 ыст. 2 чаһынан; бэс ыйын 22 күнүгэр Мыҥдаҕаайы бөһүөлэгин (олохтоохо Ядрихинскай Е. А. дьиэтин күлүүһүн алдьатан, малын-салын уорбуттарыгар РСФСР ХК 144 ыст. 3 чаһынан; бэс ыйын 29 күнүгэр Чурапчы салгыныттэн кинэ биллибэт киһи күлүгээннэн, гр. Матвеева А. Д. уонна Сивцева Е. Н. эт-хаан эчэйитин өгөрбутугар, гр. З. Г. Кузьмина дьиэтин түннүгүн алдьаппытыгар РСФСР ХК 206 ыст. 2 чаһынан; эмиэ итэ күн Толоон бөһүөлэгэр гр. Попов А. И. холуочук сылдьан Күраанах Алаас фермаларыгар күлүгээннэн, У. П. Гоголеваны кырбаабытыгар, уопсай дьиэ түннүгүн алдьаппытыгар РСФСР ХК 206 ыст. 2 чаһынан.

Чурапчы оройуонун народнай суутунан холуобунай буруйу өгөрбут маҥнык дьоннор дьыалалара көрүлүннүлэр уонбиргэбардэннилэр:

—кулун тутар 28 күнүгэр Мэлдьэхси суолтар трактор кабинатыттан түһэн, трактор анныгар киирэн Протопопова М. Е. өлбүтүгэр тракторист Кузьмин В. В. РСФСР ХК 211 ыст. 2 чаһынан буруйданан. 3 сыл 6 ый болдьохтоох хаайыыга уурулунна. 3 сылга транспорты ыытар бырааба быыһылынна;

—муус устар 18 күнүгэр түүн Уһун Күөл бөһүөлэгэр олорор Макаров В. У. дьиэтин хатыырын алдьатан киирэн булт саатын уоран, Слепцов Яков Яковлевич 2 сыл 6 ый хаайыыга уурулунна уонна бириҥэбэр туолуута 1 сыл 6 ый болдьохто усулуобунайдык хаалларылыннна. Кулун тутар 30 күнүгэр Мыҥдаҕаайы бөһүөлэгин олохтоохо гр. Попов С. С. холуочук сылдьан аҕатын кырбаан, 2 сыл усулуобунайдык бириҥэбардэннэ. Муус устар 13 күнүгэр Хатылы бөһүөлэгэр Егоров В. С. уонна Попов Г. Б. гр. Аржакова Е. М. күүһүлээбиттэрин, ыарахан туруктаах, кэмэ өгөрбөкө бырааһыларын түмүгэр олбүтэ. Итэ буруйдарын иһин Егоров РСФСР ХК 117 ыст. 3 чаһынан уонна РСФСР ХК 127 ыст. 2 чаһынан буруйдаан 10 сыл күүһүрдүллүбүт режимнээх хаайыыга, оттон Попов РСФСР ХК 117 ыст. 3 чаһынан буруйданан 8 сыл күүһүрдүллүбүт режимнээх хаайыыга уурулуннулар.

Ыам ыйын 1 күнүгэр Дьабыыла бөһүөлэгин олохтоохо Оконешников Егор Васильевич миэстэ үлэһиттэригэр уурулаан, 2 сылга хаһаан үлэҕэ уурулунна. Кини хамнаһыттан 30 бырыһынна тутуллан иннэҥэ. Ыам ыйын 21 күнүгэр Түүн Павлов Дөкулустан Афанасьевич Хатылы бөһүөлэгин олохтоохо Павлов А. Х. кырбаабыта, түннүгүн алдьаппыта, иккитэ муостаҕа уонна салгыҥа ытыалаабыта. Итэ иһин буруйдаах 3 сыл хаайыыга уурулларан баран, 2 сыл болдьохто усулуобунайдык хаалларылынна. Муус устар 9 күнүгэр Яковлев Гаврил Кириллович уонна Макаров Николай Степанович Чурапчы салгыныттан олохтоохо Турантаев С. Л. уһаайбатыттан 4 куул комбикорманы уораннар 2 сыл кыһалаҥ үлэҕэ уурулуннулар. Уоруйахтар хамнастарын 20 бырыһынаҥ тутуллуоҕа. Муус устар 4 күнүгэр булт саатынан хаста да ыытан Макарованы, Чепалованы уонна Ефремованы баанньардан, булт саатын ноҥуолэ суох ялдьа сылдьан Макаров Василий Васильевич РСФСР ХК 206 ыст. 3 чаһынан уонна 218 ыстатыйа 1 чаһынан буруйданан, 3 сыл 6 ый хаайыыга бириҥэбэрдэннэ. Кулун тутар 1 күнүгэр Чурапчы —Бэстээх трассатыгар гр. Попова А. Р. «Урал» автомашинаҥан түҥнэри кэтэн олорон, Захаров Прокопий Прокопьевич 5 сылга хаайыыга уурулдан баран, 3 сылга усулуобунайдык кэтэн көрүүгэ уурулунна, автотранспорты ыытар бырааба 3 сылга болдьохтоон быыһылынна. 1990 уонна 1991 сылларга Мыҥдаҕаайы бөһүөлэгэр олорор охотовед Макаров Н. М. ноҥуолэ суох дьоҥҥо карабины уонна тозовканы биэрэн, 1 сыл 6 ый усулуобунайдык уурулунна. Ыам ыйын 24 күнүгэр Коркин Николай Гаврильевич бэйэтин дьиэтин уоттаабытын тохтотоору, гр. И. Коркина умайбыттан сылтаан олбүтүгэр гр. Коркин Н. Г. РСФСР ХК 149 ыст. 2 чаһынан буруйданан (114 ыст. 1 чаһынан) 2 сыл хамнаһыттан тутан туран кыһалаҥ үлэҕэ уурулунна. Чурапчы сэл. олохтоохо гр. Оконешников Владимир Иванович көргэнин кырбаан, 2 сыл 6 ый болдьохтоох хаайыыга уурулунна.

ЭҺЭРДЭЛИИБИТ!

Тапталлаах аҕабытын, эҥэбитин, аймахпытын МЕСТНИКОВ Николай Яковлевичы 50 саһын томторуу туолбутунан иҥнитик-истиҥник эҥэрдэлиибит. Иннинитин өссө чэгиэн дорообуйаны, үлэтигэр ситиһиилэри, дьолу, үйүн үйэни, олох, үлэ көрүүтүн мөлдьө үлэлэтэ сылдьарыгар баҕарабыт.

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ, күтүөттэрэ.

Биллэриилэр

«Дойду» акционернай компания бэйэтин учредителлэриттэн туохха наадыйалларыгар, ол иһигэр оборудованиеҕа, техникаҕа, тангаска-санка, араас матырыйаалларга уо. д. а. сайаапкалары ылар. Ол сурутунан бэриллэр уонна тэрилтэ реквизитин, бэчээтин туруорар итинэнэ эпиэттээх киһи илии баттыыр.

Ону тэҥэ «Дойду» акционернай компания тэрилтэлэртэн, совхозтартан, арендная коллективтартан, атын да юридическай сирэйдэртэн списаниеҕа ыытыллан баран урусхалламматах оборудованиелары, матырыйааллары уо. д. а. ылар. Эпиэхэҕэ туһата суох сытар оборудование, матырыйаал биржаҕа атыылаан барсы ылаҕыт. «Дойду» АК Якутскайга табаарынай-сырьевой биржаҕа бэйэтэ брокерскай контуораларын. Өйдөөбөт боппуруостарыгыттан 21-535 №-дээх телефонунан ыйыталлаһыахтыгын сөп.

x x x

Саҥа тэриллибит инбэлиитэр үөрэнэр-производственнай коммерческай «Милосердие» предприятиеҕа болуотуннуктар, түүлээхтэн бэргэһэни, этэрбэни тигээччилэр уонна уллараччылар наадалар. Үлэлиэн баҕалаахтар Юбилейнай уул. 22 №-тэр кэлэн эбэтэр 21-365 №-дээх телефонунан билсиэххитин сөп.

Администрация.

x x x

Оройуонналаҥы ыыны балыыһаҕа бастайаннай үлэҕэ маҥнык рабочайдар наадалар:

—суһал көмө автомашинаҕа шофер;

—санитаркалар (окладтара 200 солк.).

Үлэлиэн баҕалаахтар үлэ чаһытар балыыһа хонтуоратыгар кэлэн кэпсэтиһиҥ, эбэтэр 21-167 №-дээх телефонунан билсиһиҥ.

Администрация.

Редакторы солб. М. Н. СИДОРОВА.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

Учредитель газеты «Саҥа олох»—районный Совет народных депутатов, соучредитель—райком КП РСФСР. Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам. Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж— 4100.

ЗАКАЗ № 101. Чурапчинская районная типография Госкомпечати Якутской-Саха ССР, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».